

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen (200600042)

De rol en beleving van jongeren tijdens jeugdstrafzaken

Docenten	Mw. Mr. K. Hepping	
	Mw. S. Rap	
Datum	29/06/2011	
Studenten	N. Harmsen	3263983
	P. de Jongh	3237931
	S. Smeenk	3107752
	S. Wesselink	3375218

Samenvatting

Inleiding: In deze thesis wordt de rol en beleving van jeugdige delinquenten en diens ouders onderzocht tijdens jeugdstrafrechtzaken. Hierbij wordt de ‘rol’ gedefinieerd als participatie tijdens het proces en daarbij wordt met name gelet op de communicatie met de kinderrechter. *Methode:* Er is gebruik gemaakt van twintig gestructureerde observaties tijdens de rechtszaken en semi-gestructureerde interviews achteraf. Aan deze interviews hebben negen jeugdige verdachten deelgenomen en twaalf ouders van deze verdachten. *Resultaten:* Er lijken grote verschillen te zijn in de participatie van de jeugdige verdachten welke resultaten lijken te zijn van etniciteit. Deze verschillen zijn ook teruggevonden in de participatie van ouders. Betreffende de beleving komt naar voren dat de jeugdigen redelijk positief zijn na afloop van de zitting en ook ouders bevestigen dat ze achteraf opgelucht zijn. *Conclusie:* Jeugdige verdachten en diens ouders nemen een duidelijke rol in tijdens de jeugdstrafrechtzaken. Hierbij lijkt een duidelijk verschil aanwezig te zijn tussen autochtone en allochtone jeugdigen en ouders. Wat betreft de beleving zien jeugdigen niet bepaald op tegen de strafzaken, terwijl ouders vooraf wel erg gespannen zijn. *Kernwoorden:* Jeugdstrafzitting, jeugdige verdachten, ouders, rol, beleving, participatie, etniciteit.

Inleiding

Vanuit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt aangedrongen op een minimum leeftijd in het strafrecht, aangezien kinderen onder een bepaalde leeftijd niet strafrechtelijk verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor hun gedrag. In Nederland is deze leeftijdsgrens op twaalf jaar gesteld (Weijers, 2008a; Weijers & Grisso, 2009). Jeugdigen van twaalf tot achttien jaar worden berecht via het jeugdstrafrecht. Wanneer een verdachte de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, wordt deze in principe volgens het volwassenenstrafrecht berecht (Mijnarends, 2001).

Bij de strafrechtelijk verantwoordelijk van jeugdigen is het problematisch dat jongeren van twaalf en dertien jaar niet in staat zijn om zichzelf als burger te zien met een verantwoordelijkheid voor hun gedrag ten opzichte van de overheid (Weijers, 2008b). Daarnaast hebben adolescenten vaak geen adequaat begrip van een jeugdstrafzitting en hun rol daarin (Weijers, 2008a). Gezien de beperkingen van jeugdigen met betrekking tot de strafrechtelijke verantwoordelijkheid en het begrip van de strafzitting is een belangrijk uitgangspunt bij het jeugdstrafrecht het zoveel mogelijk handelen in het belang van het kind (Garfinkel & Nelson, 2004). Dit belang wordt in het Nederlandse jeugdstrafrecht gewaarborgd door speciale procesregels en straffen en maatregelen voor jeugdigen (Weijers,

2008c). De zitting vindt onder andere achter gesloten deuren plaats (Weijers & Rap, 2008), hiermee wordt recht gedaan aan de kwetsbare positie van een minderjarige in het strafproces, aan diens beperkte verantwoordelijkheid voor zijn of haar daden en aan zijn of haar rechtspositie in de tenuitvoerlegging van sancties (Weijers, 2008c).

Onderzoek naar de participatie van jeugdigen en diens ouders tijdens een strafzitting en de beleving van de zitting kunnen bijdragen aan een betere aansluiting van het rechtssysteem op de behoeften van de jongeren en ouders. Informatie over de beleving van jongeren tijdens een strafzitting zou nuttig kunnen zijn voor de participatie van jongeren tijdens strafzittingen (Schuytvlot, 1999). Deze participatie is noodzakelijk om de zitting doorwerking en betekenis te laten geven aan het leven van de jongere (Weijers, 2008b).

Vanwege het belang van de inzichten over de rol en beleving van ouders en jongeren tijdens een strafzitting zal het onderzoek zich richten op de volgende onderzoeksvraag: Wat is de rol en beleving van jeugdige verdachten en diens ouders tijdens een jeugdstrafzitting? Er zal antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag door middel van de volgende deelvragen: ‘Wat is de rol van een jeugdige verdachte tijdens een strafzitting ten opzichte van een kinderrechter?’, ‘Wat is de rol van de ouders van jeugdige verdachten tijdens een strafzitting ten opzichte van een kinderrechter?’, ‘Hoe ervaren jeugdige verdachten een strafzitting op sociaal-emotioneel gebied?’, en ‘Hoe ervaren de ouders van jeugdige verdachten een strafzitting op sociaal-emotioneel gebied?’.

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van informatie over de participatie en beleving van jeugdigen en diens ouders tijdens jeugdstrafzittingen. Hierbij wordt de rol van de jeugdige en ouders ten opzichte van de kinderrechter onderzocht en de sociaal-emotionele beleving van de jeugdige en de ouders tijdens de zitting. De term ‘rol’ verwijst naar de participatie van jeugdige en ouders tijdens jeugdstrafzittingen. Participatie omvat de gedragingen en reacties van de jeugdige en de ouders tijdens de zitting en de manier van communicatie tussen deze partijen en de kinderrechter (Weijers, 2008b). Het begrip ‘sociaal-emotionele beleving’ kan omschreven worden als de subjectieve gevoelens van een jeugdige of ouder ten overstaande van de zitting of personen aanwezig op de zitting (Gray, 2007).

In dit artikel wordt allereerst de theoretische achtergrond van de verschillende deelvragen gegeven. Daarna wordt de methode besproken zoals gebruikt bij dit onderzoek. Ten derde komen de resultaten per deelvraag aan bod. Vervolgens wordt in de conclusie aan de hand van bovengenoemde resultaten, een antwoord gegeven op de hoofdvraag. Tot slot komen eventuele beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek aan bod in de discussie.

Participatie jongeren

De participatie van jongeren in jeugdstrafzaken is van groot belang gezien de communicatie, en met name de dialoog tussen kinderrechter en jonge verdachte, centraal staat binnen het Nederlandse jeugdstrafrecht (Bruins, 2005). Het is van belang dat de verdachte op een betekenisvolle manier kan participeren in de jeugdstrafzitting (Steinberg, 2009). Zoals eerder vermeld is deze betekenisvolle participatie nodig om de zitting doorwerking te geven aan het leven van de jongere (Weijers, 2008b). Jeugdige verdachten zijn dan ook verplicht op de zitting aanwezig te zijn, tenzij de verdachte inmiddels achttien jaar is (De Bruin, 2008).

De competentie van jongeren om te kunnen participeren in een jeugdstrafzitting hangt af van bepaalde vaardigheden. Verschillende vaardigheden van adolescenten zijn nog niet volledig ontwikkeld. Hierdoor is af te vragen in hoeverre adolescenten aansprakelijk gesteld kunnen worden voor hun gedrag en in hoeverre adolescenten competent zijn in hun rol als verdachte tijdens een jeugdstrafzitting. Jongeren blijken rond het 14^e levensjaar in staat te zijn een voorstelling te maken van een zitting en van hun rol daarin (Weijers, 2008b). Jonge delinquenten lopen echter vaak achter in de ontwikkeling (Weijers, 2008a). Dit blijkt tevens uit het feit dat jongeren die voor de rechter komen veelal een relatief laag IQ hebben, wat een negatieve uitwerking heeft op de participatie tijdens de zitting (Grisso et al., 2003).

Voor een goede participatie is het van belang dat de kinderrechter rekening houdt met het ontwikkelingsniveau van de jeugdige verdachte. Met betrekking tot de communicatie van de kinderrechter zijn er drie dimensies te onderscheiden waarbinnen rekening moet worden gehouden met het niveau van de jongere: uitleg (van jargon), algemene houding van de kinderrechter en morele communicatie tussen kinderrechter en jeugdige (Weijers, 2004). Hieruit blijkt dat de kinderrechter een specifieke rol heeft. De kinderrechter moet kunnen communiceren met jongeren en moet tevens kunnen omgaan met stoornissen, verstandelijke beperkingen en verschillende culturen (De Bruin, 2008). Verder benadrukt Weijers (2000) dat het aanspreken van de jeugdige verdachte op de morele betekenis van zijn daad belangrijk is voor het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht. Hierbij is het volgens Van den Brink en Goldschmidt (2006) van belang dat er rekening gehouden wordt met het ontwikkelingsniveau van de verdachte zodat het morele appèl goed tot zijn recht komt. Verder stelt de kinderrechter de jeugdige kritische vragen die de jongere helpen zijn gedrag, houding en zelfbeeld te corrigeren. Tevens moet de jongere worden uitgenodigd om zijn eigen verhaal te vertellen (Schuytplot, 1999; Weijers, 2008b). Om verzinselfs en onterechte bekentenissen te voorkomen is het van belang open vragen te stellen en suggestieve vragen te vermijden (Weijers, 2008d). Daarnaast is het verstandig de jongeren aan te spreken op schuld in plaats

van schaamte. Schaamte heeft betrekking op de identiteit van een persoon, dit is bij adolescenten in volle ontwikkeling. Terwijl schuld betrekking heeft op de daad en de betekenis en consequenties hiervan. Aanspreken op schaamte tast de identiteit aan, wat gevoelens van waardeloosheid en machteloosheid oproept. Dit kan van invloed zijn op de participatie (Weijers, 2008b).

Uit bovenstaande blijkt dat participatie van de jongeren tijdens een jeugdstrafzitting noodzakelijk is. De participatie van jongeren bevorderen is dan ook een doel van het jeugdstrafrecht, jongeren zelf geven echter aan dat dit doel niet wordt bereikt (Oude Breuil, 2005). Overeenkomstig deze resultaten blijkt dat juridische autoriteiten incompetent zijn om jeugdige verdachten te ondervragen. Dit komt voort uit het gebrek aan inzicht in het niveau en het taalbegrip van de jongeren. Hierdoor is een goede participatie van de jongere in het proces onmogelijk (Saywitz, Jeanicke & Camparo, 1990). Tevens blijkt dat kinderrechters in Nederland in beperkte mate aanspraak maken op de bovengenoemde morele gevoelens van de jeugdige (Bakker, 2009). Tot slot blijkt uit verschillende onderzoeken dat het strafproces als stressvol wordt ervaren. Dit zou de communicatie tijdens het proces kunnen beïnvloeden (Heath, 2009; Lazarus, 1999).

Participatie ouders

Binnen het Nederlandse jeugdstrafrecht vervullen ouders op verschillende momenten een belangrijke rol. De jeugdstrafzitting is hier een belangrijk voorbeeld van (Weijers, 2009). Ouders moeten op de hoogte gesteld worden van alle justitiële activiteiten die tegen het kind worden ondernomen. In het geval van vervolging van de jeugdige verdachte, ontvangen de ouders een afschrift van de dagvaarding van het kind (Hepping, 2006; De Jonge & Weijers, 2008). Naast de dagvaarding, worden de ouders opgeroepen tot het verplicht bijwonen van de jeugdstrafzitting. Daarnaast is de wijze waarop de rechter de ouders betreft bij de behandeling van de strafzitting, bepalend voor de rol van de ouders (Beaulieu & Cesaroni, 1999; De Jonge, 1999a).

Tijdens een jeugdstrafzitting worden de jeugdige verdachte en eventuele getuigen, deskundigen of medeverdachten gehoord. Vervolgens krijgen de ouders van de verdachte de mogelijkheid hetgeen in te brengen wat tot de verdediging van het kind kan dienen (Hepping, 2006; De Jonge & Weijers, 2008). Ouders kunnen informatie verschaffen die niet altijd in de dossiers staan vermeld, maar wel van belang kunnen zijn (Bosch & Mak, 2000). Het is niet toegestaan om tijdens de zitting feitelijke vragen te stellen aan de ouders, als deze bewijs kunnen opleveren tegen de verdachte. Als er sprake is van het niet horen van de ouders en

hiermee de belangen van de verdachte zijn geschaad, leidt dit volgens de Hoge Raad tot nietigheid van het onderzoek ter zitting (De Jonge, 1999b). Wanneer de ouders als getuigen in een zaak worden gehoord mogen er wel vragen gesteld worden die bewijs kunnen opleveren (Hepping, 2006). Als ouders van de verdachte als getuigen opgeroepen worden, kunnen zij zich beroepen op het verschoningsrecht. Hierdoor zijn ouders en andere familieleden niet verplicht om de vragen te beantwoorden (De Jonge & Weijers, 2008). Verder kunnen ouders van de verdachte worden uitgesloten van een deel van de zitting wanneer het kind, getuigen of eventuele deskundigen worden gehoord. De ouders worden dan tijdens de zitting de gang op gestuurd en bij terugkomst wordt de zakelijke inhoud van wat er besproken is medegedeeld. Ouders kunnen hierna alsnog iets inbrengen ter verdediging van hun kind (Hepping, 2006; De Jonge & Weijers, 2008).

Tijdens de terechtzitting staat niet het delict, maar de toekomst van het kind centraal (Weijers, 2008a). De participatie van ouders, die het recht en de plicht hebben hun kind te verzorgen en op te voeden, lijkt daarom wenselijk. Een warme en ondersteunende houding van ouders wordt namelijk geassocieerd met weinig delinquent gedrag (Hoeve, Semon Dubas, Eichelsheim, Van der Laan, Smeenk & Gerris, 2009). Daarnaast hebben ouders door de aanwezigheid de kans het jeugdstrafrecht te controleren en meer inzicht te krijgen in de situatie rondom het kind (Hepping, 2006). Tevens bestaat de indruk dat de wijze waarop ouders participeren tijdens een zitting, van invloed kan zijn op de afdoening. Een positieve, passende houding van ouders of het aangeven van een passende (alternatieve) straf door ouders, kan een verlichtende factor zijn voor het vonnis (Kalverboer, 2010; Peterson-Badali & Broeking, 2010; Varma, 2007). In tegenstelling tot het hiervoor genoemde, kan een negatieve, ongepaste of bagatelliserende houding van ouders een verzwarende factor zijn voor het vonnis (Kalverboer, 2010).

In de studie van Garfinkel en Nelson (2004), worden de reacties van ouders beschreven die volgen op de doorverwijzing van hun kind naar het jeugdstrafrecht. Ouders zijn geschokt, gefrustreerd en vaak verward over hoe het proces verder zal verlopen. Het begrip van hoe een proces verloopt in de rechtszaal ontbreekt vaak, hoewel dit van belang is voor een goede participatie van de ouders (Schuytvlot, 1999).

Aanwezigheid ouders

Sinds 1 januari 2011 is de wetswijziging van artikel 496 Wetboek van Strafvordering ingevoerd. Deze wetswijziging houdt in dat de wettelijke vertegenwoordigers (ouders of voogd) van een minderjarige verdachte verplicht zijn te verschijnen op de terechtzitting (art.

496 Sv). Daarnaast wordt er vanuit gegaan dat deze aanwezigheid de recidive vermindert (Schreijenberg, Timmermans & Homburg, 2010). Als de ouders in gebreke blijven te verschijnen, moet de kinderrechter de zaak aanhouden en kan zij een bevel tot medebrenging vorderen. Indien er echter sprake is van een bijzondere omstandigheid, kan de kinderrechter dit achterwege laten (De Jonge & Weijers, 2008).

Voor de wetswijziging was naar schatting in 80 à 90 procent van de zaken minimaal één van de ouders aanwezig wanneer het om Nederlandse verdachten ging (Schreijenberg et al., 2010). Bij Marokkaanse ouders lag dit percentage op ongeveer 65 procent (Van Vliet, 2009). De meest genoemde redenen voor afwezigheid waren: werkverplichtingen, onwetendheid en de bewuste keuze van ouders (Schreijenberg et al., 2010). Hoeveel procent van de ouders aanwezig is na de wetswijziging is nog niet bekend.

Volgens Hepping (2006) is de aanwezigheid van ouders om meerdere redenen van belang. Ouders zijn in staat tot het verschaffen van informatie over hun zoon of dochter aan de kinderrechter. Hierbij kan gedacht worden aan informatie over het karakter, het verloop van de ontwikkeling, de opvoeding en het gedrag van de jeugdige verdachte. Ook voor de jeugdige zelf is de aanwezigheid van de ouders van belang. Zo geeft de aanwezigheid van de ouders ondersteuning aan de jeugdige verdachte (Peterson-Badali en Broeking, 2010). Weijers (2009) sluit zich hierbij aan en noemt de aanwezigheid een morele steun voor de jeugdige.

Er is echter ook veel kritiek op de verplichte aanwezigheid van ouders bij de terechtzitting van het kind. De meeste kritiek richt zich op de band tussen ouders en criminele jongeren. Volgens Hoeve en collega's (2009) is er een significante relatie tussen de opvoeding van ouders en het delinquent gedrag van jongeren. Jongeren die weinig warmte en steun ervaren van ouders zullen eerder delinquent gedrag vertonen. Daarnaast is er bij alle criminele jongeren sprake van een transactionele invalshoek, waarbij wordt uitgegaan van het feit dat ouders het kind beïnvloeden, maar dat het kind op zijn beurt ook de ouders beïnvloedt (Hoeve et al., 2009). Slecht gedrag van een jongere leidt tot een killere, strakkere opvoedingsstijl met hardere maatregelen, wat leidt tot negatievere kind-ouder interacties. Deze negatieve kind-ouder interacties kunnen leiden tot meer delinquente gedragingen van de jongere (Slot, 2005). Daarnaast kan een ouder zelf een criminele carrière (gehad) hebben, of zelfs medeplichtig zijn aan hetgeen waar de jongere van verdacht wordt. De aanwezigheid van de ouder kan in dit geval onwenselijk zijn (Weijers, 2008b). Tot slot kan een ouder het slachtoffer zijn van de daad van zijn of haar kind. Ook in dit geval is het wellicht niet wenselijk dat de ouders aanwezig zijn (Varma, 2007).

Sociaal emotionele ontwikkeling

Emoties zijn de subjectieve gevoelens van een persoon ten opzichte van een object. Dit object kan een persoon, een situatie of een object zijn, die op een bepaalde manier belangrijk is voor de persoon die de emotie ervaart. In de adolescentie, de overgangperiode van kindertijd naar volwassenheid, ontstaan veranderingen op sociaal en emotioneel gebied, waaronder het los maken van de ouderlijke controle, het hechter worden met leeftijdsgenoten, het conformeren naar het gedrag van leeftijdsgenoten, het nemen van meer risico's en het vaker plegen van delicten (Gray, 2007).

Adolescenten zijn op cognitief gebied rond vijftien-zeventien jaar vergelijkbaar met volwassenen. Door psychosociale factoren, waaronder de invloed van leeftijdsgenoten, het nemen en inschatten van risico's, de impulsbeheersing, het toekomstperspectief en het vermogen tot zelfmanagement, verschillen adolescenten in de verantwoordelijkheid voor eigen handelen en het nemen van beslissingen echter nog van volwassenen (Custers & Engels, 2003; Steinberg, 2009; Weijers, 2008a; Weijers & Grisso, 2009). Enerzijds worden jongeren tijdens de adolescentie minder afhankelijk van ouders (Cauffman & Steinberg, 1996), anderzijds neemt de invloed van leeftijdsgenoten toe. Jongeren zoeken emotionele ondersteuning bij elkaar en kiezen vrienden met hetzelfde gedrag, maar conformeren ook naar elkaars gedrag (Gray, 2007). Ook uit onderzoek van Steinberg (2009) blijkt dat adolescenten vaak handelen onder invloed van leeftijdsgenoten. Overeenkomstig deze resultaten blijken delinquente jongeren vaker een delinquente vriend te hebben (Custers & Engels, 2003). Door de conformiteit aan gedrag en meningen van vrienden wordt sneller meegegaan in crimineel gedrag van vrienden (Custers & Engels, 2003; Gray, 2007). Hierbij komt dat de invloed van de delinquente vriend toe neemt wanneer er sprake is van emotionele problemen bij de jongere (Custers & Engels, 2003).

Verder is vastgesteld dat bij drie op de vier jeugdige verdachten sprake is van een gebrekkige gewetensontwikkeling. Dit houdt in dat de jongere geen medelijden met het slachtoffer of gevoelens van schuld en schaamte vanwege het gepleegde delict vertoont (Le Sage, 2006). Delinquente jongeren schuiven schuld bijvoorbeeld af op hun slachtoffers (Robinson, Roberts, Strayer & Koopman, 2007). Er blijkt een gebrek aan inzicht in consequenties te ontstaan wanneer empathie, het vermogen om je in te leven in de gevoelens van anderen, niet goed ontwikkeld is (Le Sage, 2006). Wanneer empathie normaal ontwikkeld is, houdt het af van antisociaal en delinquent gedrag (Farrington, 1998).

Tijdens een strafzitting moet er rekening worden gehouden met het emotionele niveau van de jongeren. Ondanks de formele ambiance van de zitting, moet er op emotioneel niveau

zo goed mogelijk contact worden gemaakt met de verdachte. Daarnaast is er op sociaal en cultureel gebied vaak een afstand tussen kinderrechter en verdachte. Deze afstand kan de participatie van de verdachte tijdens de zitting in de weg staan waardoor geprobeerd moet worden deze te overbruggen (Schuytvlot, 1999; Weijers, 2008b).

Over de sociaal-emotionele beleving van ouders van jeugdige verdachten is weinig bekend (Schuytvlot, 1999). Wel kan er gezegd worden dat het gewelddadige en oppositionele gedrag wat de jeugdige naar de samenleving toont, zorgt voor gevoelens van schuld, schaamte en spijt van de ouders. Deze gevoelens hebben betrekking op het vermogen tot opvoeden (Bradshaw, Glaser, Calhoun & Bates, 2006).

Tot slot wordt verwacht dat tijdens het onderzoek een groot aantal jeugdige verdachten van allochtone afkomst is. Dit wordt verwacht aangezien het onderzoek zal plaatsvinden in de rechtbank te Utrecht. In deze stad bedraagt het percentage allochtone inwoners 32 procent (Utrecht Monitor, 2011). Naar verwachting is de beleving van een jeugdstrafzitting op sociaal-emotioneel gebied van allochtone ouders verschillend van autochtone ouders. Vanwege de verschillende normen en waarden van de verschillende culturen. Verwacht wordt dat dit verschil bij de jeugdigen niet zozeer aanwezig is.

Methode

Hieronder wordt besproken met wat voor een middelen de onderzoeksvragen beantwoord worden. Eerst wordt het type onderzoek besproken waarna de onderzoekseenheden en onderzoeksinstrumenten aan bod komen. Als laatste wordt de betrouwbaarheid en validiteit besproken.

Type onderzoek

Er is sprake van een kwalitatief onderzoek, aangezien het onderzoek zich richt op het verkrijgen van inzichten in gedrag met betrekking tot de rol en beleving van jeugdige en ouders tijdens een jeugdstrafzitting (Baarda, 2009). Om deze inzichten te verkrijgen wordt de interactie tussen zowel jeugdige als kinderrechter, als wel de interactie tussen ouder en kinderrechter geobserveerd. Daarnaast worden bij zowel ouders als jeugdigen semi-structureerde interviews afgenomen. In dit onderzoek worden enkel zaken bij de alleensprekende kinderrechter gebruikt. De kinderrechter als alleensprekende rechter behandelt de relatief eenvoudige zaken (De Bruijn, 2008).

Onderzoekseenheden en –instrumenten

De populatie bestaat uit jeugdigen, in de leeftijd van veertien tot en met achttien jaar, die verdacht worden van het plegen van een strafbaar feit en terecht moeten staan voor de enkelvoudige kamer van de rechtbank te Utrecht. Hieronder vallen tevens jongeren die voor hun achttiende jaar een strafbaar feit hebben gepleegd maar inmiddels de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt. Daarnaast bestaat de populatie uit ouders van bovengenoemde jeugdigen. De populatie bestaat uit twintig minderjarige verdachten, die terecht staan in de rechtbank te Utrecht, en enkele ouders.

In totaal zijn er twintig observaties verricht van jeugdige verdachte tijdens een strafzaak ($N = 20$). Daarvan zijn veertien van de verdachten Marokkaans, vier Nederlands, één Afrikaans (exacte land onbekend) en één komt uit de Dominicaanse republiek. De geobserveerde groep jongeren bestaat uit achttien jongens en twee meisjes. Alle jongeren van de onderzoeksgroep bevinden zich in de leeftijdscategorie van veertien tot achttien jaar. Van de geobserveerde jongeren ($N=20$) hebben negen meegedaan aan het interview waarvan zes Marokkaanse en drie Nederlandse jongeren (zie tabel 1). De groep geïnterviewde jongeren ($N = 9$) bestaat uit acht jongens en één meisje.

Tijdens de twintig observaties van jeugdige verdachten zijn tevens de aanwezige ouder(s) geobserveerd. Van de vier Nederlandse jeugdige verdachten zijn in drie van de vier gevallen beide ouders aanwezig en eenmaal is alleen moeder aanwezig. Van de veertien Marokkaanse verdachten zijn in vijf van de veertien gevallen beide ouders aanwezig, in de overige negen gevallen is slechts één van de ouders aanwezig (zie tabel 2). Naast de observaties hebben elf ouders, en eenmaal een ander familielid van de verdachte, meegedaan aan het interview ($N = 12$) waarvan vijf keer de moeder, vier keer de vader, twee keer beide ouders en één keer een oom. Van de geïnterviewde ouders ($N = 12$) zijn negen van Marokkaanse afkomst en drie van Nederlandse afkomst (zie tabel 1).

Tabel 1. Observatie en interviewgegevens

	Observatie	Interview jeugdige	Interview met ouders
Marokkaanse jongeren	14	6	9
Nederlandse jongeren	4	3	3
Overige jongeren	2	0	0

Tabel 2. Aanwezigheid ouders

Samenstelling	N
Beide	8
Moeder	6
Vader	4
Geen	2
Totaal	20

Er is sprake van een selecte steekproeftrekking, dit wil zeggen dat het jeugdigen en ouders betreft die aanwezig zijn bij de zittingen op de, in samenwerking met de rechtbank, geplande dagen. Er is een enkele keer sprake van primaire uitval, ouders of jeugdigen weigeren mee te werken, vaker bij de interviews dan de observaties (Landsheer, 't Hart, De Goede & Van Dijk, 2003).

De jeugdige verdachten en hun ouders worden geobserveerd aan de hand van een gestructureerde observatielijst (Bijlage 1). De gedragsgegevens die voortkomen uit de gestructureerde observatielijst zijn direct bruikbaar en behoeven vaak geen nadere interpretatie (Landsheer et al., 2003). Een voordeel van observeren is dat het gedrag minder wordt beïnvloed door sociale wenselijkheid. Daarnaast geeft het meestal een completer beeld van het gedrag en de context hiervan. Observatie levert in vergelijking tot andere onderzoeksmethoden een meer valide resultaat op (Landsheer et al., 2003). Een nadeel van deze methode is dat gedragingen van de jeugdigen en ouders beïnvloed kunnen worden door de aanwezigheid van de onderzoekers. Verder kan de beoordeling van de observator de resultaten beïnvloeden (Robson, 2002).

Vervolgens worden bij zowel de jeugdigen als ouders semi-gestructureerde interviews afgenomen (Bijlage 2). Het semi-gestructureerde interview bestaat uit een aantal open vragen

waarop de interviewer eventueel kan doorvragen. Het stellen van open vragen is wenselijk zodat antwoorden niet gestuurd worden. Een voordeel van interviewen is dat het een natuurlijke manier van data verzamelen betreft; er is sprake van direct contact met de respondent. Een nadeel is dat de respondenten mogelijk sociaal wenselijke antwoorden geven (Landsheer et al., 2003). Deze methoden van dataverzameling worden gebruikt bij kwalitatief onderzoek (Baarda, de Goede & Teunissen, 2005).

De resultaten verkregen door middel van de observaties en interviews hebben beiden een eigen manier van data-analyse. Tijdens de observaties zijn bepaalde aspecten van de zitting handmatig gescoord. Na afloop worden de verkregen gegevens kwalitatief beoordeeld, hierop zijn de resultaten gebaseerd. De interviews worden meteen na afname kwalitatief beoordeeld, na afloop van alle interviews worden deze beoordelingen met elkaar vergeleken en zijn de resultaten hierop gebaseerd.

Er is sprake van een praktijkgestuurd onderzoek. Voor de dataverzameling tijdens jeugdstrafzaken is er toestemming nodig van zowel de rechtbank als de verdediging van de verdachte. Hiervoor wordt wekelijks goedkeuring verleend met behulp van de werkgroep docente. Zij is werkzaam bij de rechtbank te Utrecht en heeft contact met de kinderrechter over de bij te wonen zaken.

Betrouwbaarheid en validiteit

Over de betrouwbaarheid van het onderzoek is weinig bekend. De betrouwbaarheid wordt wel vergroot door middel van de interbeoordeelaars-betrouwbaarheid. De beoordeling door minstens twee personen beschermt tegen toevallige fouten (Landsheer et al., 2003). Over de validiteit kan meer gezegd worden. De interne validiteit is laag omdat onderzoeksresultaten mogelijk verklaard kunnen worden door externe factoren. Hierbij kan het gaan om opvoeding, intelligentie, aanwezigheid van stoornissen bij de verdachte, of de taalvaardigheid van de ouders. De externe validiteit is laag, vanwege de kleine steekproef zijn de resultaten niet generaliseerbaar. Daarnaast is het denkbaar dat de rol en beleving van een jongere en ouders anders is bij een *first-offender* dan bij een veelpleger. Verder is er geen onderzoek gedaan naar de observatielijst en de vragenlijst die gebruikt worden. Hierdoor kunnen er geen uitspraken gedaan worden over de validiteit van de onderzoeksinstrumenten. Er kan geconcludeerd worden dat het onderzoek een beperkt tot lage validiteit heeft.

Tijdens het onderzoek worden de jeugdigen en ouders gewezen op hun vrijwillige deelname. Daarnaast wordt vooraf aan het interview, informatie verstrekt over het soort onderzoek en de rol van de respondenten. Tot slot wordt aangegeven dat de verkregen

informatie vertrouwelijk behandeld zal worden.

Resultaten

In deze resultatensectie worden de meest opvallende resultaten besproken. Hiervoor is gekozen omdat niet alle data van de observatielijsten en interviews relevant is voor dit onderzoek. Daarnaast zal er gekeken worden naar verschillen tussen Marokkaanse en Nederlandse jongeren en ouders. Eerst zal de participatie van de jongeren worden behandeld, waarna de beleving van de jongeren, de participatie van de ouders en de beleving van de ouders volgen.

Participatie jongeren

Bij alle jongeren was er sprake van een spijtbetuiging tijdens de zitting. Deze spijtbetuiging lijkt belangrijk voor de communicatie tussen de jongere en de kinderrechter, omdat de kinderrechter tijdens de zitting vaker dan één maal benadrukt dit erg belangrijk te vinden. Ook tijdens het uitspreken van het vonnis benadrukt de kinderrechter dat er rekening gehouden wordt met het feit dat de verdachte spijt heeft. In tegenstelling tot de spijtbetuiging maakt slechts 35 procent ($N=7$) van de verdachte jongeren gebruik van het laatste woord.

De communicatie tussen Marokkaanse en Nederlandse jongeren en de kinderrechter laat grote verschillen zien. Dit wordt niet direct veroorzaakt door de taalbarrière, want alle jongeren spreken goed Nederlands. Tijdens de zittingen lijkt het dat Nederlandse jongeren zich een stuk netter en meer respectvol opstellen, Marokkaanse jongeren zijn een stuk brutaler, praten harder en luisteren minder goed. Dit is goed te zien aan de manier waarop ze de kinderrechter aanspreken. Nederlandse jongeren doen dit vaak met 'u' terwijl Marokkaanse jongeren dit vaak doen met 'je' of 'jij'.

Uit de vorige alinea blijkt dat er wat betreft participatie een groot verschil is tussen Nederlandse verdachten en Marokkaanse verdachten. Er valt daarom te verwachten dat de kinderrechter en officier van justitie hierop inspelen, en op een andere manier communiceren met de verschillende etnische groepen. Dit blijkt echter niet zo te zijn, de intonatie van de kinderrechter is in alle gevallen hetzelfde. De intonatie kan beoordeeld worden als gebiedend, en is in de meeste gevallen strenger bij de officier van justitie dan bij de kinderrechter. Wat betreft het gebruik van jargon kan er geconcludeerd worden dat dit weinig tot niet gebruikt wordt. Als het noodzakelijkerwijs toch aan bod komt dan wordt de betekenis duidelijk uitgelegd aan de jeugdige verdachte. Vervolgens wordt in bijna alle gevallen getoetst of de jongere het begrepen heeft. De kinderrechter vraagt meestal of de jongere het allemaal

begrepen heeft, dit kan vaker dan eens voorkomen tijdens een zitting. De kinderrechter kan dan bijvoorbeeld vragen aan de jongere het in eigen woorden na te vertellen.

Beleving jongeren

Alle geïnterviewde jongeren geven achteraf aan dat het meevalt om voor de kinderrechter te verschijnen. Daarnaast komt in de interviews naar voren dat er zeven jongeren vooraf aan de zitting gespannen zijn en acht jongeren geven aan dat ze achteraf opgelucht zijn. Hieruit lijkt naar voren te komen dat de jongere tijdens de zitting op zijn of haar gemak wordt gesteld. De jongeren krijgen bij binnenkomst duidelijke instructies over het verloop van de zitting. Dit wordt gedaan door de kinderrechter die daarna ruimte geeft voor vragen van de jongeren. Dit komt overeen met resultaten van de observaties, waaruit blijkt dat dit het geval is.

Als er tijdens het interview direct naar de gemoedstoestand tijdens de zitting werd gevraagd waren de antwoorden vaak 'ja gewoon'. Bij veel van de ondervraagde jongeren ($N = 7$) ontstaat de indruk dat het verschijnen voor de kinderrechter niet veel impact heeft. Daarnaast geven zes jongeren aan dat ze begrijpen wat er gezegd wordt tijdens de zitting. Hierbij wordt door drie jongeren aangegeven dat begrippen en uitspraken worden uitgelegd, dit komt overeen met de resultaten van de observaties. Door acht van de negen jongeren wordt gezegd dat er goed naar het verhaal geluisterd wordt door de kinderrechter. Deze acht jongeren geven ook aan dat er genoeg ruimte wordt geboden om hun verhaal te doen. In één van de gevallen geeft de jongere aan dat de kinderrechter niet serieus luistert, deze jongere geeft aan dat de kinderrechter zijn verhaal niet gelooft.

Tot slot is bij elk van de geïnterviewde jongeren ten minste één van de ouders aanwezig tijdens de zitting. De meningen van de jongeren over deze aanwezigheid is verdeeld. Vier van de negen jongeren vinden het fijn dat de ouders of één van de ouders aanwezig is. Verder geven vier anderen aan dat het nou eenmaal moet, maar dat het niet erg is dat de ouders of één van de ouders aanwezig is. Eén jongere geeft aan dat hij het niet fijn vindt dat zijn vader aanwezig is, dit vanwege het feit dat zijn vader voor de zitting nog niet van alles op de hoogte is.

Overeenkomsten tussen de resultaten van de observaties en de interviews hebben betrekking op de duidelijkheid van de zitting voor de jeugdige verdachte. Jargon en onbekende begrippen worden duidelijk uitgelegd. Hierdoor lijken de jongeren de zitting goed te kunnen volgen.

Het grootste verschil tussen de observaties en de interviews is dat er bij de interviews geen verschil wordt gevonden tussen Nederlandse en Marokkaanse jongeren. Wel verlenen er

meer Nederlandse jongeren hun medewerking in vergelijking met Marokkaanse jongeren.

Participatie ouders

De meerderheid van de ouders laat enige vorm van emotie zien tijdens de zitting. De houding van de meeste ouders kan gekwalificeerd worden als lichtelijk nerveus. Wat opvalt, is dat de ouders bijna allemaal redelijk spraakzaam zijn tijdens de interactie met de kinderrechter. De ouders voeren gemiddeld niet langer dan vier minuten het woord gedurende de zitting. Ouders komen voornamelijk aan bod bij de bespreking van de persoonlijke omstandigheden en hun visie op een eventuele oplegging van een straf en of maatregel. Daarnaast dienen ouders vaak als een soort getuige, er worden vragen gesteld door de kinderrechter die dan beantwoord worden door de ouders.

Ook bij de participatie van ouders is er een verschil gevonden tussen Marokkaanse en Nederlandse ouders. Uit de observaties komt naar voren dat de aanwezigheid van de beide ouders van Nederlandse jongeren gemiddeld hoger ligt. Zo zijn er bij de vier Nederlandse verdachten in drie gevallen beide ouders aanwezig. Bij de Marokkaanse verdachten is het opvallend dat slecht bij vijf van de veertien zaken beide ouders aanwezig zijn. Naast het verschil in de aanwezigheid tussen de Nederlandse en Marokkaanse ouders, is de communicatie tussen hen en de kinderrechter ook verschillend. Zo is er sprake van een lichte taalbarrière, maar voornamelijk de manier van communiceren is opvallend. Zo lijkt het dat Nederlandse ouders uitgebreider antwoord geven op de gestelde vragen. Er wordt door de Nederlandse ouders meer informatie verschaft over de persoonlijke omstandigheden van hun kind. De Marokkaanse ouders laten wel duidelijk blijken dat ze het gedrag van hun kinderen afkeuren en dat ze de straf accepteren. Dit wordt duidelijk in de antwoorden die er gegeven worden, zo komen woorden als fout en schaamte vaak voor. Tot slot lijken de Nederlandse ouders meer kennis te hebben over het Nederlandse systeem van jeugdzorg en andere behandelingsinstanties. Dit blijkt uit gesprekken met de kinderrechter waarin de rechter naar de mening van de ouders vraagt. Uit de antwoorden blijkt dat ouders beter weten wat de strafeis inhoudt en welke instanties wat uitvoeren.

Beleving ouders

Uit de meeste interviews blijkt dat ouders vaak opzien tegen de strafzitting van hun kind. De twee meest genoemde redenen hiervoor zijn dat ouders niet goed weten wat ze moeten verwachten van een strafzitting en dat de lange duur van alle procedures voor stress zorgt bij

het kind en henzelf. Daarnaast is er in één geval sprake van huisarrest voor de terechtzitting en zat één van de jongeren in voorarrest, wat tot negatieve gevoelens leidt bij de ouders. Eén ouder geeft aan zich te schamen voor het gedrag van zijn zoon, hierdoor zag deze vader op tegen de zitting.

De meerderheid van de ouders geeft aan dat de strafzitting beter is dan van te voren werd verwacht. Vooral de geïnteresseerde houding van de kinderrechters wordt als positief ervaren. Een veel gegeven reden voor dit positieve gevoel is dat de kinderrechter uitgebreid ingaat op externe factoren zoals school en thuissituatie. Twee ouders geven duidelijk aan dat ze de houding van de officier van justitie negatiever vinden dan die van de kinderrechter, deze ouders zijn het vooral niet eens met de strafeis van de officier van justitie. In beide gevallen is de uiteindelijke straf lager uitgevallen dan de eis van de officier van justitie. Daarnaast geven alle ouders aan de kinderrechter en de officier te hebben begrepen. Bij de ouders die slecht Nederlands spreken is een tolk aanwezig.

De meeste ouders geven aan opgelucht te zijn na afloop van de terechtzitting. De meest gegeven reden hiervoor is dat de onzekerheid voorbij is. In twee gevallen geven ouders aan niet opgelucht te zijn na afloop van de zitting. In één van deze gevallen is de zaak wel inhoudelijk behandeld, maar is er nog geen uitspraak geweest. De andere ouder geeft aan dat er nog zoveel moet komen voordat alles voorbij is, het ging in dit geval om een taakstraf met een maatregel hulp en steun.

Over de verplichte aanwezigheid zijn de ouders het unaniem eens dat het een verbetering is ten opzichte van de oude situatie. De meeste ouders geven aan het belangrijk te vinden omdat een strafzitting belangrijk is voor het kind en zijn toekomst. Daarnaast geven ze aan het belangrijk te vinden te weten wat er gaat gebeuren met het kind. Ook geven alle ouders aan dat ze gezegd hebben wat ze kwijt willen aan de kinderrechter. Velen geven aan dat de vriendelijke en informele houding van de kinderrechter bevorderlijk is voor het gesprek tussen ouders en kinderrechter. Niet alle ouders zijn er echter even zeker van of hun woorden van invloed zijn op de uiteindelijke uitspraak van de kinderrechter. Eén stel ouders geeft aan dat hun woorden één tot twee procent van invloed zullen zijn.

Over de uiteindelijke uitspraak zijn ouders minder eensgezind. Zeven ouders geven aan tevreden te zijn met de uiteindelijke beslissing van de kinderrechter, drie ouders vinden de uiteindelijke straf te zwaar uitvallen en één paar ouders is ontevreden omdat er niet onmiddellijk een uitspraak volgt. Bij een ander paar ouders is het kind niet aanwezig, hierdoor kan er geen beslissing door de kinderrechter gemaakt worden.

Uit de observaties komt naar voren dat er een verschil is in de hoeveelheid informatie die ouders verschaffen aan de kinderrechter. Nederlandse ouders geven meer informatie over de omstandigheden van hun kind dan Marokkaanse ouders. Echter, uit de interviews komt naar voren dat alle ouders de aanwezigheid en betrokkenheid bij de rechtszitting belangrijk vinden. Ook geven beide groepen even uitgebreid antwoord op de vragen bij de interviews.

Tot slot geven ouders voorafgaand aan de zitting op te zien tegen de strafzitting. Dit wordt ondersteund door de resultaten afkomstig uit de observaties. De houding van de meeste ouders kan gekwalificeerd worden als nerveus. Na afloop van de strafzitting geven ouders aan opgelucht te zijn dat het voorbij is.

Conclusie

Doormiddel van bovenstaand onderzoek is geprobeerd inzicht te krijgen in de rol en beleving van jeugdige verdachten en diens ouders tijdens jeugdstrafrechtzaken. Hierbij is de rol vooral gedefinieerd als de participatie van deze jongeren en ouders tijdens de strafrechtzaken en dan met name de communicatie tussen hen en de kinderrechter.

Uit de resultaten lijkt naar voren te komen dat er binnen de groep jeugdige verdachten grote verschillen zijn op het gebied van participatie tijdens de strafzaak. Deze verschillen lijken gebaseerd te zijn op etniciteit. Zo is duidelijk te zien dat de autochtone jongeren op het gebied van participatie duidelijk meer handelen naar de normen en waarden die in ons land gelden. Hierbij wordt geen verschil gezien in de manier van communiceren van de kinderrechter ten opzichte van deze jongeren, deze heeft in alle zaken met name een gebiedende houding. Verder kan geconcludeerd worden dat deze jongeren over het algemeen goed participeren. Deze conclusie bevestigt de eerder genoemde conclusie van Weijers (2008b) betreffende participatie, maar weerlegt daarentegen de getrokken conclusie door Oude Breuil (2005) die benadrukt dat jongeren zelf aangeven dat de beoogde participatie niet wordt bereikt. Allen geven antwoord op de vragen van de kinderrechter en maken gebruik van de ruimte die gegeven wordt om het eigen verhaal te vertellen. Opvallend en ietwat tegenstrijdig hierbij is dat minder dan de helft van de jongeren gebruik maakt van het laatste woord.

De beleving van de jongeren na afloop van de strafrechtzitting is over het algemeen positief, de jongeren worden op hun gemak gesteld en achteraf blijkt dat ze bijna allemaal opgelucht zijn. De indruk is dat de jongeren niet of nauwelijks opzien tegen de strafzitting, wat een opvallende conclusie is. Eveneens opvallend hierbij is dat het duidelijke verschil in etniciteit bij de rol van de jongeren tijdens strafzittingen niet terug te vinden is tijdens het

onderzoek naar de beleving van deze jongeren. Verder komen de resultaten over het algemeen goed overeen, met een enkele uitzondering daargelaten.

Betreffende de ouders kan geconcludeerd worden dat op het gebied van de participatie alle ouders als goed participierend beoordeeld kunnen worden. De aanwezige ouders zijn redelijk spraakzaam tijdens de strafzaak, maar ze geven wel aan dat ze vooraf gespannen zijn. Ook hierin kan een verschil aangegeven worden in etniciteit, wat niet opvallend is aangezien te verwachten is dat ouders en kinderen enigszins naar dezelfde maatstaven handelen. Zo is er een verschil in aanwezigheid van de ouders, deze ligt hoger bij de autochtone gezinnen. Ook is er een verschil in manier van participeren, zoals ook naar voren kwam bij de participatie van de jongeren. Autochtone ouders zijn ietwat spraakzamer dan de allochtone ouders, geven uitgebreider antwoord en zijn meer open over de persoonlijke omstandigheden van het kind. De allochtone ouders zijn hierin meer gesloten, maar geven wel duidelijk aan dat het gedrag van het kind sterk afgekeurd wordt. Over het algemeen valt hierover te concluderen dat, evenals de participatie van jongeren, ook de ouders een goede participatie laten zien tijdens de jeugdstrafzaak en dat ouders evenals het kind gebruik maken van de tijd en ruimte die geboden wordt om het woord te kunnen voeren.

Wat betreft de beleving van ouders is een groot verschil te zien tussen jongeren en ouders. Alle ouders zijn vooraf erg gespannen en dit komt veelal door onwetendheid over de procedure wat leidt tot stressgevoelens. In principe lijkt dit een positieve conclusie, omdat het doel van het proces is indruk te maken op jongeren en ouders om hiermee het vergeldingsdoel te bereiken. Daarentegen zijn ook de ouders evenals hun kinderen achteraf erg opgelucht, waarmee dit het eerdergenoemde bereikte doel zijn lading verliest. Belangrijk resultaat voor de wetgeving is verder dat ouders het er unaniem over eens zijn dat het een verbetering is dat deze verplicht aanwezig dienen te zijn. Hierbij is helaas nog geen bevestiging gevonden voor de conclusie van Schreijenberg en collega's (2010), die aangeven dat de recidive verminderd door de aanwezigheid van ouders.

De eindconclusie die uit bovenstaand onderzoek getrokken kan worden met betrekking tot de gestelde hoofdvraag, 'wat is de rol en beleving van jeugdige verdachten en diens ouders tijdens een jeugdstrafzaak?', is dat de jeugdige verdachten en diens ouders een duidelijke rol innemen tijdens de jeugdstrafrechtzaken. Hierbij is een duidelijk verschil gezien tussen de autochtone en allochtone jeugdigen en ouders waarbij de autochtone groep een, volgens de Nederlandse normen en waarden, nettere manier van participeren heeft dan de allochtone groep participanten. Wat betreft de beleving kan kort geconcludeerd worden dat de jeugdigen

in tegenstelling tot de ouders niet bepaald op zien tegen de strafzaak en achteraf ook benoemen dat deze erg mee viel. Ouders beleven de zaak op een andere manier doordat zij vooraf erg gespannen zijn vanwege de onwetendheid omtrent de procedure en de verantwoordelijkheidsgevoelens die zij met zich meedragen. Daarbij geven ook de ouders aan dat de zaak achteraf erg mee is gevallen.

Discussie

Wanneer er met een kritisch oog naar dit onderzoek gekeken wordt zijn er logischerwijs enkele beperkingen op te merken. Te beginnen met de beperkte onderzoeksgroep welke bestaat uit twintig participanten tijdens de observaties en negen en veertien participanten tijdens de interviews. Deze groepen zijn, gelet op de externe validiteit van het onderzoek, klein en de conclusies kunnen hierdoor niet gegeneraliseerd worden. Daarbij is er sprake van een selecte steekproeftrekking, dit wil zeggen dat het jeugdigen en ouders betreft die aanwezig waren bij de zittingen op de, in samenwerking met de rechtbank te Utrecht, geplande dagen. Ook kunnen de resultaten mogelijk verklaard worden door externe factoren, omdat daarvoor niet gecontroleerd wordt, de interne validiteit is hierdoor laag. Hierbij kan het gaan om opvoeding, intelligentie, aanwezigheid van stoornissen bij de verdachte, of de taalvaardigheid van de ouders.

Verder zijn er tijdens de uitvoer van het onderzoek een aantal zaken die onverwacht zorgen voor problemen tijdens het verkrijgen van de benodigde informatie. Zo zijn niet alle kinderrechters bereid medewerking te verlenen aan het onderzoek, waardoor de onderzoeksgroep klein is. Ook worden jongeren en ouders vaak overvallen met de vraag of ze mee willen werken aan het onderzoek, waardoor uitgebreide gesprekken helaas niet vaak plaats kunnen vinden.

Tevens moet er rekening worden gehouden met eventuele sociaal wenselijke antwoorden bij de informatie die is verkregen door middel van de interviews. Daarbij kan het zo zijn dat jongeren en ouders zich wellicht schamen voor het gebeurde en hierover niet altijd eerlijk zijn tegen de onderzoeker. Met betrekking tot de beleving van de jeugdige verdachten valt verder op dat de indruk gewekt wordt dat de jeugdigen niet of nauwelijks op zien tegen de strafrechtszaak, wat een opvallende conclusie is, want is dit wel het doel van deze formele aangelegenheid?

Concluderend kan gezegd worden dat de opzet van het onderzoek enigszins te wensen over laat. De antwoorden over de beleving van jeugdige verdachten en ouders die na de rechtszaak zijn verkregen, worden logischerwijs beïnvloed door de hoogte van de straf die de

jongeren zojuist hebben ontvangen. Verder is de onderzoeksgroep te klein voor generaliseerbaarheid en is het onderzoek uitgevoerd bij een specifieke groep. Daarbij moet wel de kanttekening geplaatst worden dat dit onderzoek op geen enkele manier perfect uitgevoerd zou kunnen worden, het is simpelweg niet mogelijk geheel onafhankelijke en objectieve informatie over de belevingsgevoelens te verkrijgen. Het onderzoek geeft echter wel een beeld van de rol en beleving van jeugdige verdachten en ouders in de rechtbank te Utrecht. Daarnaast kunnen de resultaten wel degelijk van belang zijn voor verder onderzoek. Zo is er in andere steden in Nederland soortgelijk onderzoek uitgevoerd en worden alle resultaten samengevoegd waardoor de informatie toch relevant kan zijn en meer inzichten kan verschaffen.

Verder onderzoek zou zich, gezien de resultaten van dit onderzoek, met name moeten richten op de verschillen in etniciteit. Hierbij is de aanbeveling om dieper in te gaan het effect van etniciteit op de beleving en participatie van jongeren. En daarbij is ook het verschil tussen de generaties van belang gezien de verplichte aanwezigheid van ouders tijdens de zitting. Dit inzicht kan bijdragen aan de huidige gang van zaken binnen de rechtszaal en kan ervoor zorgen dat zowel de kinderrechter als de officier van justitie en de advocaat zich beter kunnen inleven in de betrokken partijen.

Literatuurlijst

- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Baarda, B., Goede, M. P. M., de, & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Bakker, M. (2009). *De autoritatieve kinderrechter: effecten op jeugdige delinquenten*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Beaulieu, L. A., & Cesaroni, C. (1999). The changing role of the youth court Judge. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 7, 363-393.
- Bosch, L., & Mak, Ch. (2000). Ouders zouden verplicht moeten worden om ter terechtzitting te verschijnen. Interview met mw.mr. S. B. de Pauw Gerlings-Dohrn. *Ars Aequi*, 49(10), 708-715.
- Brink, C. van den & Goldschmidt, H. (2006). 'Keep the peace and be of good behaviour: What is the meaning of a criminal youth lawsuit for a young offender in Canada?' Utrecht: Faculteit Sociale Wetenschappen
- Bruins, P. (2005). Jeugdstrafrecht, kinderlijk eenvoudig. *Proces*, 1, 31-32.
- De Bruijn, M. (2008). Rechter-commissaris, kinderrechter en meervoudige kamer. In: Weijers, I., & Imkamp, F. (red), *Jeugdstrafrecht: In international perspectief*, (pp. 131-148). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Cauffman, L., & Steinberg, E. (1996). Maturity of judgement in adolescents: Psychosocial factors in adolescent decision making. *Law and Human Behavior*, 20, 249-272.
- De Jonge, G. (1999a). Het jeugdstrafrecht kan meer van de ouders vergen. *Christen Democratische Verkenningen*, 19, 152-166.
- De Jonge, G. (1999b). De verantwoordelijkheid van ouders in het Nederlandse jeugdstrafrecht. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 11, 224-232.
- De Jonge, G. & Weijers, I. (2008). De rol van de ouders in de jeugdstrafrechtspleging. In: Weijers, I., & Imkamp, F. (red.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief*, (pp. 283-295). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Custers, K., & Engels, R. (2003). Delinquentie van adolescenten: De rol van delinquentie vrienden en emotionele problemen. *Pedagogiek*, 23, 137-155.
- Farrington, D. P. (1998). Predictors, causes and correlates of male youth violence. In Tonry, M., & Moods, M. H. (red.). *Youth violence*, (pp. 421-475). Chicago: University of Chicago Press.

- Garfinkel, L.F., & Nelson, R. (2004). Promoting better interaction between juvenile court, schools, and parents. *Reclaiming Children and Youth, 13(1)*, 26-28.
- Gray, P. (2007). *Psychology*. New York: Worth Publishers.
- Grisso, T., Steinberg, L., Woolard, J., Cauffman, E., Scott, E., Graham, S., Lexcen, F., Dickon Reppucci, N., & Schwartz, R. (2003). Juveniles' competence to stand trial: A comparison of adolescents' and adults' capacities as trial defendants. *Law and Human Behavior, 27*, 333-363.
- Heath, W. P. (2009). Arresting and convicting the innocent: The potential role of an 'inappropriate' emotional display in the accused. *Behavioral sciences and the law, 27*, 313-332.
- Hepping, K. (2006). 'Mijn kind is geen crimineel!' De rol van de ouders in het jeugdstrafprocesrecht international en nationaal bekeken. Utrecht: Faculteit Rechtsgeleerdheid.
- Hoeve, M., Semon Dubas, J., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 749-775.
- Kalverboer, M. (2010). *Pedagogiek en recht: schijnbare tegenstelling?* Gevonden op 1 maart 2011, op: <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/root/Tijdschriften/Ontmoetingen/nr.16/kalverboer/>
- Landsheer, H., 't Hart, H., De Goede, M., & Van Dijk, J. (2003). *Praktijkgestuurd onderzoek: Methoden van praktijkonderzoek*, (pp. 112-119). Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Lazarus, R. S. (1999). Narrative vignettes for each of 15 emotions. *Stress and emotion: A new synthesis* (216-259). New York: Springer.
- Le Sage, L. (2006). Het geweten van jeugdige delinquenten: negeren of behandelen? *Pedagogiek, 26*, 82-99.
- Mijnarends, E.M. (2001). De betekenis van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind voor het Nederlandse jeugdstrafrecht. *Tijdschrift voor Familie- en jeugdrecht, 23*, 302-306.
- Oude Breuil, B. (2005). *De Raad voor de Kinderbescherming in een multiculturele samenleving*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Peterson-Badali, M. en Broeking, J (2010). Parents' involvement in the youth justice system: Rhetoric and reality. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, 52(1)*, 1-

- Robinson, R., Roberts, W. L., Strayer, J., & Koopman, R. (2007). Empathy and emotional responsiveness in delinquent and non-delinquent adolescents. *Social development, 16*, 555-579.
- Robson, C. (2002). *Real world research*. Malden: Blackwell Publishing
- Saywitz, K., Jeanicke C., & Camparo L. (1990). Children's knowledge of legal terminology. *Law and Human Behavior, 14*, 523 -535.
- Schreijenberg, A., Timmermans, M., & Homburg, G. H. J. (2010). Aanwezigheid verplicht: Een inventarisatie van de gevolgen van de aanwezigheidsplicht voor ouders bij de kinderrechter. Amsterdam: WODC.
- Schuytvtlot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs, 15*, 225-238.
- Slot, W. (2005). Probleemgedrag bij adolescenten: ouders doen er toe. *Tijdschrift voor Criminologie, 47*, 306-310.
- Steinberg, L. (2009). Adolescent development and juvenile justice. *Annual Review of Clinical Psychology, 5*, 459-485.
- Utrecht monitor (2011). Gevonden op 22 juni 2011 op:
<http://www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=358734>
- Varma, K. N. (2007). Parental involvement in youth court. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, 49*, 231-260.
- Van Vliet, L. (2009). *De procesparticipatie van Marokkaanse jeugdige verdachten en hun ouders in de Nederlandse rechtbank in vergelijking met Nederlandse jeugdige verdachten en hun ouders*. Gevonden op 1 maart 2011 op <http://igitur.archive.library.uu.nl/student-theses/2009-0806-200204/UUindex.html>
- Weijers, I. (2000). *Schuld en schaamte: een pedagogisch perspectief op het jeugdstrafrecht*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Weijers, I. (2004). Requirements for Communication in the Courtroom: A Comparative Perspective on the Youth Court in England/ Wales and The Netherlands. *Youth Justice, The Journal of the National Association for Youth Justice, 4*, 22-31.
- Weijers, I. (2008a). Het verhoor van minderjarige verdachten. In: Weijers, I., & Imkamp, F. (red), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief*, (pp. 315-324). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

- Weijers, I. (2008b). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In: Weijers, I., & Imkamp, F. (red), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief*, (pp. 315-324). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. (2008c). Grondslagen van jeugdstrafrecht. In I. Weijers & F. Imkamp (red), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 31-52). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I. (2008d). De leeftijdsgrenzen. In: Weijers, I., & Imkamp, F. (red), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief*, (pp. 315-324). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I., & Grisso, T. (2009). Criminal responsibility of adolescents: Youth as junior citizenship. In: Junger-Tas, J., & Dünkel, F. (red), *Reforming juvenile justice*, (pp. 45-67). Dordrecht: Springer.
- Weijers, I., & Rap, S. (2008). Een landenvergelijking. In I. Weijers & F. Imkamp (red.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 161-172). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Bijlage 1. Observatielijst

Observatielijst Jeugdstrafzitting		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Arrondissement:
Start:	Eind:	Rechter:
		Officier van Justitie:
Bijzonderheden (ruis):		
Beschrijving setting rechtbank:		
- Naam / Functie bordjes: JA / NEE		
- Plaats jeugdige verdachte:		
- Plaats ouders:		
Gegevens – jeugdige verdachte		
Leeftijd:	Geslacht: M / V	Etniciteit:
Ontkennende verdachte: JA / NEE / DEEL		First Offender: JA / NEE / ONBEKEND
Soort zitting:		Voorarrest: JA / NEE
Delictsomschrijving:		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Reden voor afwezigheid
Rechter		
Officier van Justitie		
Griffier		
Jeugdige verdachte		
Raadsman		
Ouders / verzorgers	Vader	
	Moeder	
	Anders:	
Overige familieleden	Broer / Zus	
	Opa / Oma	
	Oom / Tante	
	Anders:	

Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming		
	Jeugdreclassering		
	Maatschappelijk werk		
	Anders:		
Getuige			
Slachtoffer			
Tolk			
Overigen			
Uitleg – door rechter			
Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Uitleg rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Uitleg verloop zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Begrip – jeugdige verdachte			
	Rechter	Officier	Raadsman
Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Begrip verdachte toetsen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Inhoud – Communicatie met jeugdige verdachte			
- Maakt de jeugdige verdachte gebruik van zwijgrecht: JA / NEE / Gedeeltelijk			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden			

• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Verdachte		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		
Inhoud – Communicatie met ouders			
- Moment aan het woord komen ouders: - Hoe lang aan het woord +/-: - Wat vertellen ouders: - Is er buiten de gestelde vragen om gelegenheid voor ouders om wat in te brengen:			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Ouders		
Nerveus	1 2 3 4 5		
Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
Verlegen	1 2 3 4 5		
Sprakzaam	1 2 3 4 5		
Appel op moreel besef verdachte			
- Moment van appel door			
- Rechter:			
- Officier:			
	Rechter	Officier	Notities
• Beroep op schuldgevoel	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op verantwoordelijkheid	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep spijtgevoelens	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op empathie (tov slachtoffer)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op gevolgen slachtoffer	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op schaamte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Vonnis			
- Maakt de verdachte gebruik van het laatste woord: JA / NEE			
- Inhoud laatste woord:			
- Vonnis:			
- Uitleg bij keuze voor sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Uitleg omtrent inhoud sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Reactie jeugdige verdachte op vonnis:			

Bijlage 2. Interviewvragen

Jeugdigen

- Wat vond je van de zitting / hoe vond je de zitting gaan?
 - Is dit de eerste keer dat je voor de KR moest verschijnen?
- Vond je het mee of tegen vallen?
- Hoe voelde je je tijdens de zitting? En voor de zitting?
- Vond je dat je je verhaal kwijt kon / dat er naar je geluisterd werd / werd je voor je gevoel serieus genomen?
 - Heb je alles kunnen zeggen wat je wilde zeggen of is er iets niet aan de orde geweest (of te weinig)?
- Wat vond je ervan dat er over jouw persoonlijke omstandigheden werd gesproken?
- Wat vond je ervan dat je ouders (niet) aanwezig waren?
- Vond je het duidelijk wat de KR (en/of OvJ) zei?
 - duidelijke uitleg wat er ging gebeuren
 - gebruik van woorden/termen die je niet begreep
 - articulatie/tempo/etc.
 - Wat vond je van de manier waarop je werd aangesproken door de KR?
 - Wat had je anders gedaan als jij de kinderrechter was geweest?
 - Heeft de KR jou een straf/maatregel opgelegd en zo ja, kun je deze uitleggen?
 - Begrijp je waarom deze straf/maatregel is opgelegd? Waarom wel/niet?

Ouders

- Wat vond u van de zitting / hoe vond u dat de zitting ging?
 - Is dit de eerste keer dat u bij de KR komt?
- Vond u het mee of tegen vallen?
 - Ging het/was het zoals u verwacht had?
 - Zag u van te voren op tegen de zitting?
- Vond u dat u uw verhaal kwijt kon / dat er naar u geluisterd werd / werd u voor uw gevoel serieus genomen?
 - Heeft u alles kunnen zeggen wat u wilde zeggen of is er iets niet aan de orde geweest (of te weinig)?
- Wat vond u van de manier waarop u werd aangesproken door de KR?

- Heeft u het idee dat uw bijdrage zinvol is geweest?
- Begreep u de verschillende procedures tijdens de zitting?
 - Volgorde van de zitting uitgelegd?
 - Jargon gebruik, duidelijke uitleg, articulatie/snelheid/etc.
- Hoe voelde u zich tijdens de zitting?
- Hoe voelt u zich nu, na de zitting?
- Wat vond u van de uitspraak? Bent u tevreden met de beslissing van de rechtbank?
- Heeft u het idee gehad dat u een bijdrage heeft kunnen leveren tijdens de zitting?
 - wat vindt u van het feit dat u verplicht was om vandaag te komen?
- Wat had de KR (en/of de OvJ) beter kunnen doen volgens u?